

АВГУСТ 2020

DRAFT

**Извештај о капацитетима и потребама јачања капацитета
на националном и нивоу локалних самоуправа за
адаптацију на измењене климатске услове**

ДВОПЕР
Нушићева 10, Београд

АУТОРИ

Доц. др Мирјам Вујадиновић Мандић, Универзитет у Београду, Пољопривредни факултет

В. проф. др Ана Вуковић, Универзитет у Београду, Пољопривредни факултет

В. проф. др Владимир Ђурђевић, Универзитет у Београду, Физички факултет

Проф. др Дејан Ђуровић, Универзитет у Београду, Пољопривредни факултет

Проф. др Зорица Ранковић-Васић, Универзитет у Београду, Пољопривредни факултет

Проф. др Жељко Долијановић, Универзитет у Београду, Пољопривредни факултет

Доц. др Марија Ћосић, Универзитет у Београду, Пољопривредни факултет

Доц. др Драган Станојевић, Универзитет у Београду, Пољопривредни факултет

Мастер инж. пољ. Алекса Липовац, Универзитет у Београду, Пољопривредни факултет

Проф. др Бранислав Ђорђевић, редовни члан Академије инжењерских наука Србије

В. проф. др Тина Дашић, дипл. грађ. инж., Универзитет у Београду, Грађевински факултет

Проф. др Јасна Плавшић, дипл. грађ. инж., Универзитет у Београду, Грађевински факултет

В. проф. др. Маријана Петровић, дипл. саоб. инж., Универзитет у Београду, Саобраћајни факултет

др Дејан Стојановић, Универзитет у Новом Саду, Институт за низијско шумарство и животну средину

проф. др Саша Орловић, Универзитет у Новом Саду, Институт за низијско шумарство и животну средину

Проф. др Марија Јевтић, Универзитет у Новом Саду, Медицински факултет

Мастер инж. маш. Крунослав Катић

Мина Петрић, научни истраживач, Avia-GIS

Стручна подршка:

Данијела Божанић, Техничка саветница на пројекту

Садржај

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ.....	3
1. ТРЕНУТНО СТАЊЕ	3
2. ЦИЉНЕ ГРУПЕ И ЗАИНТЕРЕСОВАНЕ СТРАНЕ	5
3. ДОНОСИОЦИ ОДЛУКА	19
4. ЈЕДИНИЦЕ ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ.....	21
5. ЦИЉНЕ ГРУПЕ	24

ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА

БДП	Бруто домаћи производ
CeSID	Центар за слободне изборе и демократију
GHG	Гасова са ефектом стаклене баште
IPCC	Међувладин панел о промени климе
ЈЛС	Јединице локалне самоуправе
ЕУ	Европска унија
RCP	Репрезентативне концентрацијске путање
УНДП	Програм Уједињених нација за развој
УСД	Амерички долар
UNFCCC	Оквирна конвенција УН о промени климе

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

С обзиром на све израженије климатске промене, императив данашњег тренутка је да се циљне јавности информишу и едукују о њиховој природи, како и због чега долази до климатских промена, штети која се јавља као њихов резултат, односно о поплавама, сушама, топлотним ударима и другим последицама и адаптацији.

Улога комуникације и јачања капацитета у том процесу је веома важна, због чега тим укључен у реализацију пројекта има за циљ да допринесе:

→ Подизању нивоа свести и едукацији опште јавности и свих релевантних заинтересованих страна о теми климатских промена, опасностима, претњама, али и могућностима које климатске промене стварају.

→ Побољшању рада министарстава, као и организација и институција које за потребе министарстава обављају одређене послове и активности у сегменту климатских промена, у смислу веће транспарентности и ефикасности; и

→ Унапређењу размене информација у процесу припреме, доношења и примене јавних политика, стратешких докумената и прописа у области климатских промена и ефикаснија интеграција питања адаптације у стратешка документа.

Организација тренинга, обука и других видова комуникације у овом процесу игра значајну улогу.

1. ТРЕНУТНО СТАЊЕ

Полазећи од вишегодишњег искуства у области климатских промена, експерата укључених у спровођење пројекта, као и резултата анализа за потребе нацрта Националног плана адаптације, Другог и нацрта Трећег извештаја Републике Србије према Оквирној конвенцији УН о промени климе (UNFCCC) и првог извештаја у оквиру овог пројекта јасно је да је аспект климатских промена, осим у ретким случајевима, одсутан у креирању и спровођењу секторских политика и законодавства.

Шта више, на нивоу локалних самоуправа готово да и не постоје документа развоја која, макар декларативно, укључују проблеме промена климе.

Законодавство у области климатских промена, иако припремљено 2017. године, и даље има статус нацрта без јасно дефинисаних рокова за усвајање од стране Владе и Скупштине.

Иако организационе јединице надлежне за рад у области климатских промена са аспекта сектора којима припадају постоје у ресорним Министарствима (енергетика и пољопривреда), питање климатских промена и даље се сматра искључивом надлежношћу и одговорношћу Министарства заштите животне средине.

Интерсекторски приступ решавању проблема климатских промена није доминантан, ни у научним и истраживачким круговима, а готово да нема невладине организације која се бави истраживањем овом облашћу.

Активности и мере које се реализују и доприносе борби против климатских промена резултат су испуњења секторских законских обавеза и/или финансијских интереса (повећање енергетске ефикасности, обновљиви извори енергије, заштита од поплава, наводњавање и слично), а не "климатске" одговорности.

Механизми за јачање хоризонталне повезаности на националном нивоу покретани су у више наврата, приоритетно кроз формирање различитих радних група, али се задатак радне групе завршава завршетком пројекта и овакви механизми су привременог карактера. Један од покушаја било је образовање Националног савета за климатске промене, који је основала Влада Републике Србије на седници одржаној 20. новембра 2014. године. За председника овог тела именована је тадашња министарка пољопривреде и заштите животне средине. Задаци Савета били су да прати стање, развој и спровођење националне политике у области климатских промена, секторских политика и других планских докумената, са аспекта конзистентности са националном политиком климатских промена и предлаже мере за усмеравање, координирање и унапређење политика, мера и активности у овој области; прати остваривање међународних обавеза Републике Србије у области климатских промена, предлаже мере за њихово ублажавање, односно смањење емисије гасова стаклене баште и прилагођавање на измењене климатске услове; разматра потребу за изменама и допунама закона и других прописа који су од значаја за област климатских промена и о томе даје мишљења Влади; даје предлоге за остваривање циљева борбе против климатских промена, а нарочито у процесу преговора Републике Србије са ЕУ у области климатских промена; прати спровођење и предлаже мере унапређења националне стратегије борбе против климатских промена са акционим планом; промовише борбу против климатских промена и укључење питања климатских промена у секторске политике и друго. Међутим ни овакав механизам није дао трајно решење у области климатских промена.

Механизми за јачање вертикалне повезаности (национални ниво ка нивоу јединица локалне самоуправе) покретани су у више наврата, углавном кроз активности СКГО или кроз реализацију неколико пројеката. Попут претходно описаног механизма, покушаји умрежавања и повезивања су, такође, били привременог карактера и завршавали су финализацијом пројекта.

Ситуација конкретно у области утицаја промена климе и прилагођавања на измењене климатске услове, још је лошија, пре свега, јер не постоји законодавство ЕУ које регулише ову област.

Оваква ситуација несумњиво је резултат одсуства капацитета доносиоца одлука, али и опште јавности и циљних група које не препознају значај овог проблема за одрживо и финансијски оправдано планирање развоја и улагања.

Велики део проблема који прати ову област односи се на недостатак и недовољну транспарентност података и информација, као и резултата реализованих пројеката.

Тренутно стање у механизмима за размену информација и података је још увек недовољно транспарентно. Нажалост, присутно је одсуство техничке писмености, нарочито у мање развијеним општинама, тако да је честа ситуација да и поред расположивих информација исте не буду коришћене, нити употребљене на адекватан начин.

За потребе овог извештаја примењена је комбинована метода истраживања. Како би постојећи капацитети и потребе јачања капацитета за бављење адаптацијом на измењене климатске услове били идентификовани коришћени су резултати анкета, интервјуа и анализе докумената јавних политика.

2. ЦИЉНЕ ГРУПЕ И ЗАИНТЕРЕСОВАНЕ СТРАНЕ

Утицаји климатских промена на српску економију и друштво већ су видљиви. Очекиване промене климе свакако ће резултирати низом нових негативних последица по друштво и његов развој у будућности.

Међу најнегативнијим директним последицама промена климе, свакако, је пораст температура, чије промене утичу на здравље и живот људи, али и водопривреду, пољопривреду и производњу енергије, појаве шумских пожара и др. С друге стране екстремне падавине, које за последицу имају појаву поплава, клизишта и одрона директно угрожавају људске животе и имовину, као и сигурност снабдевања и доступност хране, воде, енергије.

Полазећи од ових директних утицаја промена климе на живот и рад човека, јасно је да оне за последицу могу имати значајне финансијске губитке, успоравање економског развоја, смањење доступности здравствене и социјалне заштите, повећање сиромаштва. Сиромашнији део популације свакако ће бити најугроженији, па је овај део популације и најрањивији на климатске промене, као и све оне групације које раде у областима највише погођеним променама климе (водопривреда, пољопривреда, шумарство).

Процене показују да раст средње глобалне температуре има негативан утицај на укупну вредност БДП-а Републике Србије. Смањење укупног БДП у односу на потенцијални који би био остварен да нема глобалног загревања (и обухвата све делатности које су погођене порастом температуре) приказан је у Табели 1¹:

Табела 1: Смањење укупног БДП-а у односу на онај у условима без промена климе (и обухвата све делатности које су погођене порастом температуре) изражен у милијардама УСД и %

Пораст Т за:	2020-2040	2040-2100	2020-2100
1°С	15.465 (1.20%)	328.899 (4.74%)	344.364 (4.19%)

¹ Студија о социо-економским аспектима климатских промена, http://www.klimatskepromene.rs/wp-content/uploads/2020/04/cir_screen-06-04-2020_DRAFT-Study-on-the-Socio-economic-Aspects-of-Climate-Change-on-the-Republic-of-Serbia_UNDP.pdf

2°C	58.124 (4.53%)	708.193 (10.20%)	766.317 (9.32%)
3°C	59.107 (4.97%)	831.296 (12.88%)	890.403 (11.65%)
4°C	97.536 (6.87%)	1,904.874 (18.46%)	2,002.410 (17.06%)

Смањење укупног БДП-а може бити делом избегнуто правовременом идентификацијом потреба и адаптацијом на измењене климатске услове.

2.1. Сектор пољопривреде

Анализе показују да је српска пољопривреда посебно рањива на климатске промене. У пољопривреди посебно је угрожена биљна производња (ратарство, повртарство, воћарство, виноградарство), такође сточарство и рибарство, а преко њих и прехрамбена производња. Нерегуларност у ланцу снабдевања сировинама за прехрамбену индустрију изазива економску и социјалну несигурност.² У сегменту биљне производње климатске промене доводе до смањења приноса и квалитета плода. Додатно, у случају елементарних непогода попут екстремно ниске температуре током мировања, велике количине падавана услед којих долази до забаривања земљишта, олујни ветрови, екстремно дејство града и сл. може доћи до потпуног губитка плода и апсолутних штета у производњи.

Јачање капацитета по питању утицаја промена климе на биљну производњу од значаја је како за саме пољопривредне произвођаче, тако и за власнике компанија које послују у области производње хране и пића, као и прераду и откуп. Слична ситуација је и у сегменту сточарста, где од значаја могу бити прерађивачи меса и млека.

Такође на основу резултата анкете која је спроведена међу пољопривредним произвођачима³ уз учешће јавности, а која је резултирала оценом ризика и идентификацијом мере адаптација, јасно је да одређени ниво разумевања утицаја климатских промена постоји међу произвођачима у сектору пољопривреде. Ово потврђује и анкета у прилогу коју је за потребе UNDP, израдио CeSID.

Истовремено, јасно је и да постоји потреба унапређења знања посебно када се ради о опцијама и могућностима адаптације на измењене климатске услове.

Информисање о могућностима појаве, али и адаптације као реакције на појаву нових (страних, пристиглих са других континената) штеточина, болести и корова може бити од значаја како за пољопривредне произвођаче, тако и институте и компаније које се баве истраживањима у области њиховог сузбијања.

Добар пример организационе структуре и умрежености и за друге области, може се сагледати кроз механизам који постоји у области пољопривреде као значајан потенцијал кроз Пољопривредне саветодавне стручне службе.

² Утицаји промене климе на српску пољопривреду, http://www.klimatskepromene.rs/wp-content/uploads/2019/11/e-pub_Uticaji-promene-klime-na-srpsku-poljoprivredu.pdf

³ http://www.klimatskepromene.rs/wp-content/uploads/2019/11/e-pub_Uticaji-promene-klime-na-srpsku-poljoprivredu.pdf

Саветодавни послови у пољопривреди обављају се ради подизања општег нивоа знања пољопривредних произвођача и њихове информисаности, повећања конкурентности и модернизације пољопривредне производње, повећања профитабилности производње и квалитета производа, увођења производње здравствено безбедне хране, подстицања интересног удруживања пољопривредних произвођача, очувања природних ресурса, заштите животне средине и побољшања услова живота и културе живљења на селу, а самим тим и руралног развоја.

Најважнији задаци стручне службе су:

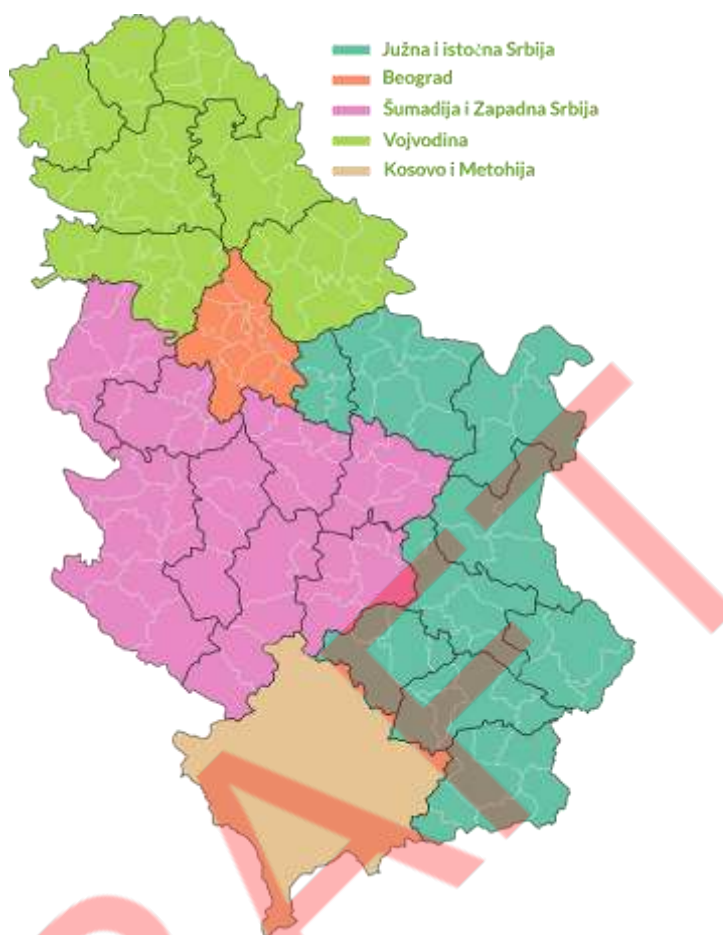
- пружање стручне помоћи у примени научних достигнућа и нових технологија,
- пружање стручних савета и услуга,
- пренос практичних знања и вештина ради технолошко-техничког унапређења производње
- упознавање пољопривредних произвођача са добром пољопривредном праксом
- увођење демонстрационих огледа у различитим областима пољопривреде
- оспособљавање пољопривредних произвођача за управљање пољопривредним газдинствима и вођење књиговодствене евиденције газдинства
- пружање савета о заштити биља на основу података прогнозно-извештајне службе
- подстицање интересног удруживања и предузетништва у пољопривреди
- пружање савета и давање предлога за проширење привредних активности као допунских делатности на газдинству
- препорука о рационалном коришћењу земљишта

Са аспекта јачања капацитета значајну улогу може имати и Привредна комора Србије (ПКС), прецизније Удружење за сточарство, Служба за органску производњу и Удружење за биљну производњу ПКС-а.

С обзиром на структуру пољопривредних произвођача у Србији, као и друге карактеристике у сектору пољопривредне производње фокус изградње капацитета требао бити на малим пољопривредним произвођачима, чији су и адаптивни капацитети ниски.

Са аспекта институција од значаја за процену погођености и адаптацију на измењене климатске услове значајне су:

- Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде - Управа за пољопривредно земљиште;
- Покрајински фонд за развој пољопривреде;
- Мрежа Пољопривредних саветодавних и стручних служби;
- Јединице локалне самоуправе;
- Пољопривредна газдинства;
- Пољопривредни произвођачи и
- Научне и образовне институције (институти, заводи, универзитети).

Слика 1: Распоред Стручне службе по регионима у Републици Србији

Стручне службе су равномерно распоређене у Републици Србије и по регионима налазе се у следећим местима:

Војводина: Суботица, Бачка Топола, Сента, Сомбор, Врбас, Нови Сад, Рума, Сремска Митровица, Кикинда, Зрењанин, Вршац, Панчево

Београд: Падинска Скела, Младеновац

Шумадија и Западна Србија: Краљево, Јагодина, Крагујевац, Крушевац, Ужице, Нови Пазар, Чачак, Шабац, Лозница, Ваљево

Јужна и Источна Србија: Врање, Лесковац, Неготин, Пирот, Смедерево, Пожаревац, Зајечар, Прокупље, Ниш

Косово и Метохија: Косовска Митровица

2.2. Сектор вода

Разматрање потребе прилагођавања организационе структуре за управљање интегралним водoprивредним системима, са хијерархијском структуром на релацији: објекти – подсистеми – подсистеми вишег реда – интегрални речни систем. То питање ће се разматрати на основу консултација са меродавним структурама сектора вода – од државне управе, преко јавних предузећа, до појединачних објеката и система.

Интегрални водопривредни системи су и велики каналски системи и они ће радити у све тежим условима током развоја погоршавања климатских и хидролошких процеса. Истраживања у оквиру НАП-а даће оквир за развој управљања и одржавање таквих система у новим условима, пре свега са становишта побољшавања њихових перформанси у свим областима коришћења вода (повећавање капацитета ХС ДТД), повећавање оперативности током периода одбране од поплава, као и одржавања водних режима у каналској мрежи у маловодним периодима.

Организациона структура сектора вода Србије сада није прилагођена погоршаним околностима које се већ исказују, те активностима у оквиру НАП-а треба сагледати и предложити надлежним органима власти које су потребне организационе и кадровске допуне како би се Србија без већих проблема престројила, како би се суочила са неповољним изазовима који ће бити све израженији. То се односи на читав сектор вода, од органа јавне управе, преко јавних водопривредних предузећа, комуналних система у оквиру којих су водоводи и канализациони системи, органа који управљају водопривредним системима, објектима хидроелектрана, информационом системима у области вода, неопходним управним и инспекцијским службама.

Због значаја вода и њеног утицаја на све друге сфере живота и рада, поред Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, где се као орган у саставу налази Републичка дирекција за воде, област вода се налази и у надлежности више других министарстава (грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, рударства и енергетике, здравља, заштите животне средине и др.), агенцијама, јавним водопривредним и комуналним предузећима, као и јединицама локалне самоуправе.

Како би се могао успешно уклопити у нове околности и одговорити изазовима везаним за интегрално управљање водама у условима климатских промена сектор вода треба да се додатно организује и јача своје капацитете. По својој структури и броју капацитети су, у јавним водопривредним предузећима, углавном били прилагођени досадашњој ситуацији. Међутим, пошто се у наредном периоду очекује значајнији развој интегралних водопривредних система, за управљање таквим сложеним системима биће потребан већи број грађевинских инжењера хидротехничког усмерења. Како би се сагледала реална ситуације, потребно је утврдити адекватност (по броју и звању) кадрова укључених у процес управљања водама на свим нивоима. Треба нагласити да се осећа мањак хидрограђевинских инжењера, на нивоу локалних самоуправа и у ЈКП водовода и канализације. У тим предузећима запослено је само 246 грађевинских инжењера хидротехничког смера у 141 предузећу, а од тога је у три највећа водовода Београд, Ниш, Нови Сад, запослено њих 103. Специфична запосленост у сектору водовода и канализације (према подацима Удружење за технологију воде и санитарно инжењерство, 2019) опада. У 2015. години та вредност износила је 4,23 запослених на 1000 водоводних и канализационих прикључака, док је 2017. године била само 2,91. У исто време у земљама у окружењу просечна специфична запосленост износила је 9,6 запослених на 1000 водоводних и канализационих прикључака. С обзиром да Србији предстоји реализација великог броја постројења за пречишћавање отпадних вода биће још већа потреба за инжењерима хидротехничког усмерења, као и инжењерима технологије.

Досадашње анализе у области утицаја климатских промена на водопривреду и водне ресурсе указале су на смањење протицаја и доступност подземних вода, чиме последично може доћи до значајних проблема са водоснабдевањем и квалитетом доступних количина. С обзиром да стратешки секторски документи у овој области препознају утицај климатских промена на сектор вода очигледна је потреба јачања капацитета

доносиоца одлука, односно институција које креирају политике и припремају законодавство у овој области.

О недовољним капацитетима у области заштите од поплава илуструје документ ИЗВЕШТАЈ О РЕВИЗИЈИ СВРСИСХОДНОСТИ Превенција поплава у Републици Србији⁴, у коме налаз 1.2 каже : „Јавна водопривредна предузећа, ЈВП Србијаводе и ЈВП Воде Војводине, до половине 2019. године, нису израдила и верификовала ниједну карту угрожености и карту ризика од поплава, за 99 значајних поплавних подручја на територији Републике Србије. Стога, ниједна карта није стављена на увид јавности и на располагање другим државним органима и организацијама, а нису унете ни у просторне и урбанистичке планове. Без карата изостала је квалитетна подлога за: израду планова управљања ризицима од поплава, процену потенцијалних штета од поплава, спровођење неинвестиционих мера одбране од поплава и подизање свести јавности.“

У ефикасној реакцији на промене климе у сегменту вода значајну улогу имају и локалне самоуправе и јавна предузећа која су одговорна за управљање водама. Међутим, међу ових 99 налази се осам значајних поплавних подручја, која су на водама II реда. Поред тога што постоји висок ризик од појаве поплаве са значајним штетним последицама на ових осам поплавних подручја, њима управљају јединице локалне самоуправе, а не ЈВП Србијаводе. Свих осам се налази на територији за коју је надлежно ЈВП Србијаводе. Ово је последица начина поделе вода, на воде I и воде II реда. Према наводима представника ЈВП Србијаводе, јединице локалне самоуправе немају довољно капацитета, ни кадровских, ни финансијских, да управљају овим значајним поплавним подручјима на одговарајући начин, због чега им ово предузеће често пружа помоћ.

Како би се могао успешно уклопити у нове околности и одговорити изазовима везаним за интегрално управљање водама у условима климатских промена сектор вода треба да се додатно организује и јача своје капацитете. По својој структури и броју капацитети су, у јавним водопривредним предузећима, углавном били прилагођени досадашњој ситуацији. Међутим, пошто се у наредном периоду очекује значајнији развој интегралних водопривредних система, за управљање таквим сложеним системима биће потребан већи број грађевинских инжењера хидротехничког усмерења. Како би се сагледала реална ситуација, потребно је утврдити адекватност (по броју и звању) кадрова укључених у процес управљања водама на свим нивоима. Треба нагласити да се осећа мањак хидрограђевинских инжењера, на нивоу локалних самоуправа и у ЈВП водовода и канализације. У тим предузећима запослено је само 246 грађевинских инжењера хидротехничког смера у 141 предузећу, а од тога је у три највећа водовода Београд, Ниш, Нови Сад, запослено њих 103. Специфична запосленост у сектору водовода и канализације (према подацима Удружење за технологију воде и санитарно инжењерство, 2019) опада. У 2015. години та вредност износила је 4,23 запослених на 1000 водоводних и канализационих прикључака, док је 2017. године била само 2,91. У исто време у земљама у окружењу просечна специфична запосленост износила је 9,6 запослених на 1000 водоводних и канализационих прикључака. С обзиром да Србији предстоји реализација великог броја постројења за пречишћавање отпадних вода биће још већа потреба за инжењерима хидротехничког усмерења, као и инжењерима технологије.

⁴ <https://www.dri.rs/php/document/download/2379/1>

Са аспекта институција од значаја за процену погођености и адаптацију на измењене климатске услове значајне су:

- Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде;
- Републичка дирекција за воде (Дирекција за воде);
- Јавна водопривредна предузећа: ЈВП „Србијаводе”, ЈВП „Воде Војводине” и ЈВП „Београдводе”;
- водопривредни центри: „Сава-Дунав” (у Београду) и „Морава” (у Нишу).
- ХС ДТД;
- Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство;
- Републички хидрометеоролошки завод;
- Агенција за заштиту животне средине;
- Водопривредна предузећа;
- Јавна комунална предузећа са делатношћу водоснабдевања и др;
- ПКС, Удружење за комуналне делатности;
- Научне и образовне институције (институти, заводи, универзитети).

Слика 1: Водна подручја Републике Србије са водама I реда

Јачање свести локалних актера, укључујући невладине организације о значају смањења притисака и загађења водних ресурса и умножених негативних ефеката на квалитет вода,

услед промена климе, могло би имати значајну улогу у процесу укључења климатских промена у секторска планирања, али и реализацију мера адаптације. Аспект утицаја климатских промена и с њима повезаних последица у сектору вода може бити од значаја и за произвођаче енергије (хидро и термо потенцијал) и пољопривредне произвођаче код којих се значајни део мера адаптације базира на расположивости водних ресурса (наводњавање-одводњавање).

Евидентно је да јачање капацитета које подразумева анализе утицаја промена климе на водне ресурсе и водопривреду може бити значајно и за доносиоце одлука у области пољопривреде, посебно оних задужених за сегмент субвенционисања и других врста помоћи (нпр кредитирање система наводњавања), али и шумарства с обзиром на зависност појединих врста од расположивости подземних вода и саобраћаја, са аспекта водног саобраћаја.

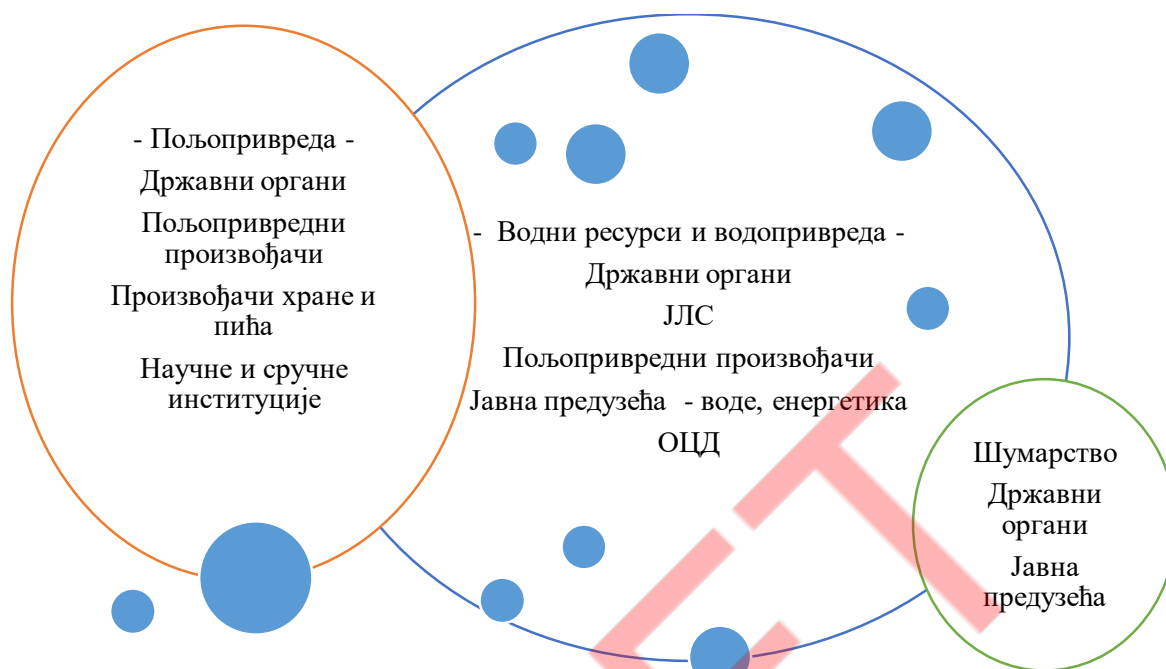
2.3. Сектор шумарства

У сектору шумарства промене климе резултирају повећањем учесталости и штета од шумских пожара, сушењем, променом виталности и појавама болести и штеточина. Због тога је поред капацитета за препознавање последица утицаја промене климе, неопходан и капацитет за адекватну превентиву и реаговање, односно адаптацију на измењене климатске услове. Иако, Стратегија управљања шумама наводи потребу адаптације аспекти промене климе нису укључени у доношење одлука у сектору.

С обзиром да је креирање политика и додела субвенција за унапређење управљања шумама питање националних и институција АП Војводине, јасна је потреба активног укључења представника баш тих институција у активности јачања капацитета. С друге стране корисници и управљачи шумским добрима, укључујући и заштићена природна подручја представљају важну карику у спровођењу мера адаптације, те је и њихово знање и информисаност у области утицаја промена климе на сектор шумарства предуслов ефикасности истих.

У сектору управљања шумама улога специјализованих организација цивилног друштва (нпр. „Млади горани“) је значајна у одређеним сегментима.

Кључни актери за које постоји потреба јачања капацитета, пре свега како би обезбедили ефикасно спровођење мера адаптације, у секторима који су у Првом и Другом извештају Републике Србије према Оквирној конвенцији УН о промени климе, као и нацрту Стратегије ниско-угљеничног развоја са Акционим планом препознати као најпогођенији измењеним климатским условима приказани су на Слици 2. у наставку.

Слика 2: Кључни актери у секторима оцењеним као најпогођенији

Конкретније кључни актери од значаја за оцену погођености, али и примену мера адаптације су:

- Управа за шуме, Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде,
- Управа за земљиште, Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде,
- ЈП "Србијашуме",
- ЈП "Војводинашуме",
- Национални паркови: "Фрушка Гора", "Копаоник", "Ђерап" и "Тара",
- Институт за низијско шумарство и животну средину, Нови Сад,
- Шумарски факултет,
- Институт за шумарство, Београд
- ПКС, Удружење за шумарство, прераду дрвета, индустрију намештаја и папира.

2.4. Сектор производње енергије

Енергетика је један од највећих сектора српске привреде, и чини око 10% српског БДП-а.⁵ Овај сектор чине индустрија нафте и гаса, рудници угља, електроенергетски систем, децентрализовани систем даљинског грејања и индустријска енергија.

Већина српске енергетске инфраструктуре у државном је власништву и њоме управљају јавна предузећа. Јавно предузеће „Електропривреда Србије“ (ЕПС) поседује већину енергетске инфраструктуре у Србији, док системом за пренос електричне енергије управља Јавно предузеће „Електро mreжа Србије“ (ЕМС).

Производња електричне енергије у Србији у 2016. години у ЕПС-у је износила 36,461 милијарди KWh, док је коначна потрошња електричне енергије износила 35,5 милијарди

⁵ Други двогодишњи ажурирани извештај Републике Србије (нацрт) 2020. година

KWh. Већина произведене електричне енергије долази из термоелектрана (70-80% електричне енергије), а у мањој мери из хидроелектрана (око 20%). Постоји осам термоелектрана на лигнит (две на Косову*⁶) инсталисане снаге 3.936 MW и девет хидроелектрана („ХЕ“) укупне инсталисане снаге од 2.831 MW. Поред овога постоје термоелектране које раде на мазут и природни гас, којима управљају топлане, инсталисане снаге 353 MW.

Са аспекта институција од значаја за процену погођености и адаптацију на измењене климатске услове значајне су

- Министарство рударства и енергетике;
- Јавно предузеће „Електропривреда Србије“ (ЕПС);
- Јавно предузеће „Електро mreжа Србије“ (ЕМС);
- НИС (нафтна компанија);
- РХМЗ;
- Јединице локалне самоуправе и
- Научне и образовне институције (институти, заводи, универзитети).

2.5. Сектор саобраћаја и инфраструктуре

Слично управљању шумама, сегмент саобраћаја од значаја за прилагођавање измењеним климатским условима, почива на раду јавних предузећа надлежних за одржавање и унапређење саобраћајне инфраструктуре.

Свеprisутан недостатак докумената, капацитета и знања у вези са утицајима климатских промена и могућих мера и активности адаптације на измењене климатске услове, посебно је изражен међу актерима чији рад је значајан за изградњу инфраструктуре, здравствени систем и смањење ризика од катастрофа.

У делу саобраћајне, али и инфраструктуре уопште стандарди изградње у највећој мери одређују одрживост и сигурност изградње. На основу интервјуа са актерима који могу имати значајну улогу у овом контексту, потврђује се јако низак ниво разумевања значаја прилагођавања стандарда изградње очекиваним променама климе. Евентуалну везу циљне групе проналазе са поплавама, али не и дугорочним утицајима промене климе, као што су високе и ниске температуре. Како се стабилност инвестиција и одрживост система у готово свим секторима и у великој мери базира на постојаности и сигурности инфраструктурних објеката, јасно је да јачање капацитета и едукација везана за утицај климатских промена и могућу адаптацију инфраструктуре спада у приоритетне и хитно потребне.

Истраживање административних, финансијских и институционалних капацитета ЈЛС у Србији у домену транспортне политике (СКГО, 2015)⁷ је показало да у све три димензије ЈЛС немају довољне капацитете за имплементацију. У пилот истраживању, које је

* Упућивање на Косово разумеће се у контексту Резолуције 1244 (1999) Савета безбедности.

⁷ Анализа утицаја процеса приступања Србије Европској унији на локалне самоуправе у области транспортне политике, <http://www.skgo.org/vesti/detaljno/1472/okrugli-sto-odrziva-urbana-mobilnost-u-evropi-potencijal-za-razvoj-lokalnih-samouprava-u-srbiji>

спроведено кроз предметни пројекат, а у коме је учествовало шест одабраних ЈЛС, између осталог, се наводе следећи резултати :

- интегрисано планирање (усаглашавање са еколошком политиком, просторним планирањем и сл.) оцењено као веома важно јер постоји велики степен преклапања надлежности у области саобраћаја и других сродних области. Проблеми: нејасне одговорности; недовољне компетенције представника локалне самоуправе за постојеће надлежности, а посебно за планирање ширег опсега (мобилност, животна средина); висок утицај политике, тј. индивидуалних интереса
- незадовољство сарадњом са министарством и превозницима, задовољни сарадњом са МУП-ом (јер постоји координација у сарадњи кроз локалне савете за безбедност саобраћаја).
- Финансијски капацитети су недовољни (до 6% укупног буџета а реализују се преко 90%) и свде се на текућа одржавања, пре свега путне мреже, без много простора за даља унапређења и иновације. Недовољна аутономија о одлучивању о буџету. У то време је министарство саобраћаја примало представнике ЈЛС на разговор. Према извештајима са састанака, њихова интересовања су већински везана за проблеме санација путне инфраструктуре од штета насталих од клизишта и поплава.

Са аспекта институција од значаја за процену погођености и адаптацију на измењене климатске услове значајне су:

- Министарство саобраћаја, грађевинарства и инфраструктуре;
- Републички геодетски завод;
- ЈП "Путеви Србије";
- Агенција за безбедност саобраћаја;
- Агенција за управљање лукама;
- Дирекција за водне путеве "Plov Put";
- Инфраструктура железница Србије а.д.;
- Дирекција за цивилно ваздухопловство;
- Привредна комора Србије;
- Јединице локалне самоуправе;
- Јавна комунална предузећа и
- Научне и образовне институције (институти, заводи, универзитети).

2.6. Сектор здравља

Аспекти утицаја климатских промена на сектор здравља огледају се кроз директне и индиректне утицаје. Шта више, утицаји климатских промена на здравствени сектор су вишеструки и огледају се кроз утицаје на:

- Здравље појединца и популације
- Здравствене системе и захтеве за одређеним услугама
- Способност здравственог сектора да се адаптира.

Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут”, заједно са мрежом од три института (Нови Сад, Ниш и Крагујевац) и 20 завода за јавно здравље чине мрежу у

којој постоји велики потенцијал који треба искористити. Оснивач свих института и завода за јавно здравље је Влада Републике Србије која је својим оснивачким актом дефинисала њихове основне делатности. На слици 3. је дат просторни распоред мреже института за јавно здравље. Досадашње активности у области климатских промена, као позитиван показатељ интерсекторске сарадње и употребе постојећих капацитета засноване су на пласирању биометеоролошке прогнозе и **Препорукама за поступање и заштиту здравља у току топлотних времена** коју Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут” реализује у сарадњи са РХМЗ ом.

Иако постоје задовољавајући капацитети, недостатак обавезујућих процедура, недостатак координације и приоритизације ове проблематике анализа утицаја и праћење адаптације у сектору јавног здравља у значајној мери изостају. Због тога је у активности на јачању капацитета, неопходно укључити представнике ресорног министарства (које доноси одлуке од значаја за сектор), али и института за јавно здравље који прикупљају и обрађују податке и информације од значаја за функционисање и унапређење здравственог система у Републици Србији.

Слика 3: Мрежа завода за јавно здравље

Конкретније, кључни актери од значаја за оцену погођености, али и примену мера адаптације су:

- Министарство здравља
- Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут”
- Институт за јавно здравље (Нови Сад, Ниш и Крагујевац)
- Заводи за јавно здравље
- Републички хидрометеоролошки завод Србије

- Здравствене институције
- Научне и образовне институције (институти, заводи, универзитети).

2.7. Сектор ризика од катастрофа

Укључење аспеката промена климе у смањење ризика од катастрофа зависи од капацитета министарства надлежног за ванредне ситуације, али и локалних самоуправа које су законски одговорне за превенцију и реаговање у случају катастрофа.

Колика је потреба јачања капацитета у овој области, јасно је уколико се узме у обзир да Национална процена ризика од катастрофа у Републици Србији, не перципира климатска сценарија као хоризонтално питање и укључује их само као индивидуално поглавље указујући на очекиване трендове кључних метеоролошких и климатолошких параметара.

Сектор за ванредне ситуације МУП-а, има 27 организационих јединица:

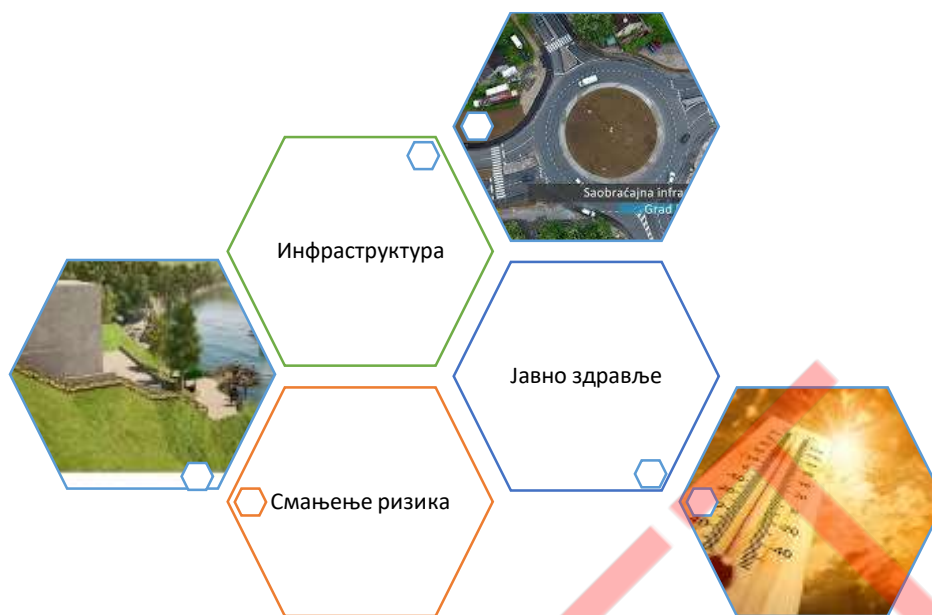
- четири Управе за ванредне ситуације у Београду, Крагујевцу, Нишу и Новом Саду, и
- 23 Одељења за ванредне ситуације и то у Бору, Ваљеву, Брању, Јагодини, Кикинди, Панчеву, Сремској Митровици, Ужицу, Шапцу, Краљеву, Лесковцу, Новом пазару, Пироту, Пожаревцу, Прокупљу, Чачку, Пријепољу, Смедереву, Суботици, Сомбору, Зајечару и Зрењанину.

Наведене јединице, заједно са:

- Канцеларијом за јавна улагања РС;
- РХМЗ;
- Удружењима речних сливова;
- Јединицама локалне самоуправе које су препознале проблем климатских промена (наведене у Извештају 1), као и
- Стручним и научним организацијама које би израдиле методологије за социолошке аспекта процене ризика и штете и губитке,

чине потенцијалне учеснике на пројекту.

Уважавајући подједнак значај свих ризика који се генеришу у вези са климатским променама и сектора које могу угрозити, издвојени су примери сектора за које је процењена највећа потреба јачања капацитета.

Слика 5: Сектори у којима постоји највећа потреба јачања капацитета

Претходна анализа указује и на постојање одређених и свакако значајнијих капацитета у секторима који су иницијално, 2008. године у документима од значаја за климатске промене, идентификовани као најпогођенији измењеним климатским условима.

На крају, мора се имати у виду да адаптација на измењене климатске услове и одрживост акција које то обезбеђују зависи у највећој мери од систематског и континуираног јачања капацитета и подизања свести, али пре свега и едукацији кроз све нивое формалног и неформалног образовања.

3. ДОНОСИОЦИ ОДЛУКА

Полазећи од заступљености утицаја климатских промена у секторским планским и законодавним документима, јасна је потреба јачања капацитета запослених у органима државне управе, укључујући и доносиоце одлука.

Ова потреба произилази и из обавеза које прописује Закон о климатским променама (у нацрту).

Према нацрту Закона о климатским променама, Министарство надлежно за питања климатских промена припрема документ политике прилагођавања на измењене климатске услове (у даљем тексту: Концепт политике), ради идентификације утицаја климатских промена на секторе и системе, могућности смањења неповољних утицаја промене климе и заузимање правца деловања у вези са смањењем неповољних утицаја. Нацрт закона даље прописује да надлежни органи и организације припремају секторске стратегије, програме и друге документе јавне политике у складу са Концептом политике. Они, као и органи и организације локалних самоуправа дужни су да до 1. јануара сваке четврте године у односу на годину усвајања Концепта политике, достављају

Министарству извештај о спроведеним мерама прилагођавања, као и појавама као што су поплаве, екстремне температуре, суше и друго и њиховим последицама.

Евидентно је да поред органа управе на националном нивоу и они на нивоу локалних самоуправа имају значајну улогу у спровођењу мера адаптације на измењене климатске услове. Потребу јачања капацитета локалних самоуправа потврђује и анализа коју је спровела Стална конференција градова и општина на нивоу локалних самоуправа ("Анализа капацитета јединица локалне самоуправе – Област пољопривреде и руралног развоја"). Анализа која се налази у прилогу овог извештаја показује да је питање руралне инфраструктуре најважније питање, за 33% анкетираних ЈЛС. Са друге стране, економска питања (конкурентност и модернизација пољопривредне производње, диверзификација економије, тржиште, пољопривредна производња, економија и запошљавање), у 36,8% случајева представљају друго важно поље на којем је неопходно интервенисати. Наведени приоритети спадају у области које су међу најпогођенијим измењеним климатским условима.

Другим речима, само изграђени капацитети локалних актера обезбедиће одрживост планирања и самих интервенција у приоритетним областима оцењеним као кључним за даљи рурални развој, а према самим јединицама локалних самоуправа (у даљем тексту: ЈЛС).

Постојање одређених капацитета у секторима идентификованим 2008. године као најпогођенијим охрабрује, јер је низ догађаја у смислу јачања капацитета у овим секторима реализован. Додатно, израђене су потребне анализе утицаја промена климе и направљена листа могућих мера и активности адаптације на измењене климатске услове.

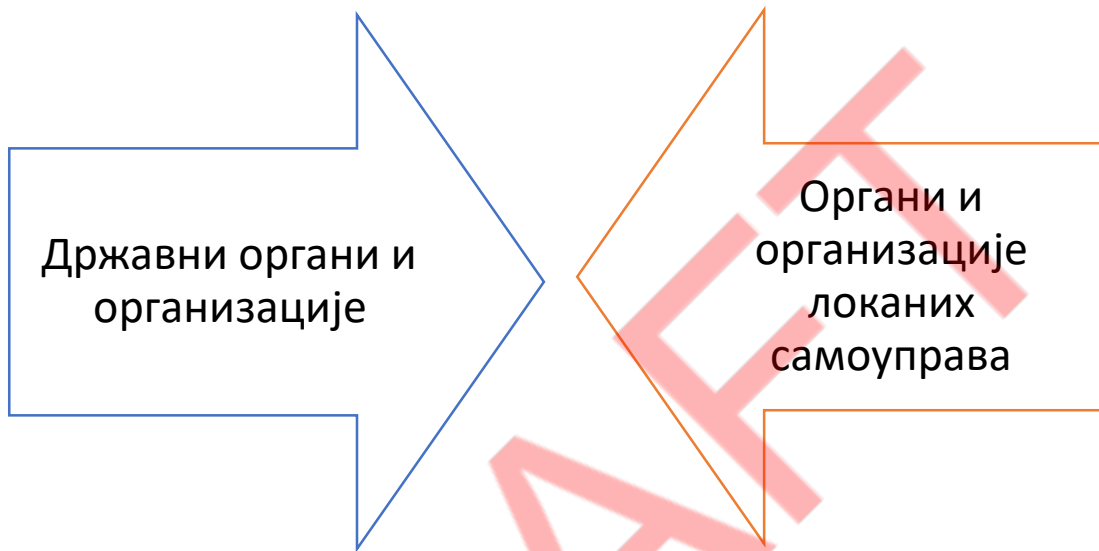
Очигледно је да примере добре праксе из ових сектора треба применити и на остале секторе.

С друге стране с обзиром на дужину периода рада у секторима пољопривреде, водопривреде и шумарства и капацитет и информисаност, посебно, доносиоца одлука очигледан је изостанак реакције пропорционалан дужини периода. Разлог овакве ситуације свакако је и одлив кадра и честе промене на нивоу доносиоца одлука, чиме се губи континуитет у активностима.

Имајући у виду претходно, препорука је да се поред јачања капацитета представника власти, фокусира на другим циљним групама и тренингу тренера. Ово узимајући у обзир и искуства на међународном и нивоу ЕУ, али и националног нивоа у другим областима. Ова искуства потврђују да анализе утицаја укључујући и оне од промена климе, а које спадају у домен научних и истраживачких, не раде представници органа и организација власти већ истраживачке и научне институције.

У области адаптације нужно је радити на јачању капацитета доносиоца одлука/државних и органа и организација на нивоу локалних самоуправа. Ово јер су ово актери који дефинишу циљеве политика развоја, али и системе помоћи (субвенције, бесповратне помоћи кредити и слично) за постизање истих. Поред њих, значајан је и низ других циљних јавности, које су специфичне и зависе од сектора који се посматра.

У начелу јасно је да је потребно јачање капацитета на националном нивоу, као и да је постојање капацитета на нивоу локалних самоуправа предуслов спровођења мера и активности адаптације, као и испуњења обавеза о извештавању из нацрта Закона о климатским променама.

Слика 6: Кључни нивои заинтересованих страна

4. ЈЕДИНИЦЕ ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ

На нивоу локалних самоуправа законодавство које третира област климатских промена углавном је смештено у област заштите животне средине.

Јединице локалне самоуправе у постојећем законодавном оквиру немају обавезу да израде документа која би се посебно бавила адаптацијом на климатске промене. Планирање и извештавање о предузетим акцијама адаптације на локалном нивоу биће дефинисано и захтевано након усвајања Закона о климатским променама (у нацрту), у складу са Споразумом из Париза.

Обавеза јединице локалне самоуправе је да за своју територију, између осталих докумената, предвиђених у области заштите животне средине, изради Програм заштите животне средине, Локални план управљања отпадом, и друга важна документа.

Надлежности јединице локалне самоуправе које могу имати утицаја на анализу климатских промена на локалном нивоу и мере адаптације могу се препознати у неколико закона. У табели 2. издвојене су надлежности локалне самоуправе из области регулативе која третира заштиту животне средине, а које у постојећем оквиру могу дотичати проблематику климатских промена.

Табела 2. Кључне надлежности јединице локалне самоуправе у изради значајних докумената у области заштите животне средине и веза са климатским променама

Основ у закону	Стратешки документ	Веза са климатским променама
<p>Закон о заштити животне средине ("Службени гласник РС", бр. 135 од 21. децембра 2004, 36 од 15. маја 2009, 36 од 15. маја 2009 - др. закон, 72 од 3. септембра 2009 - др. закон, 43 од 14. јуна 2011 - УС, 14 од 22. фебруара 2016, 76 од 12. октобра 2018, 95 од 8. децембра 2018 - др. закон) чл. 13</p>	<p>Планови и програми аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе У оквиру надлежности утврђених овим и посебним законом, доносе своје планове и програме управљања природним ресурсима и добрима, у складу са стратешким документима из члана 12. овог закона и својим специфичностима.</p>	<p>Климатске промене би морале бити интегрисане у ове планове</p>
<p>Закон о заштити животне средине ("Службени гласник РС", бр. 135 од 21. децембра 2004, 36 од 15. маја 2009, 36 од 15. маја 2009 - др. закон, 72 од 3. септембра 2009 - др. закон, 43 од 14. јуна 2011 - УС, 14 од 22. фебруара 2016, 76 од 12. октобра 2018, 95 од 8. децембра 2018 - др. закон) Чл. 61 до Чл.68</p>	<p>Доношење екстерних планова, који су саставни део планова за реаговање у ванредним ситуацијама Програми и планови аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе Доноси програм заштите животне средине на својој територији, односно локални акциони и санациони план,</p>	<p>Климатске промене би морале бити интегрисане у ове планове као део процене ризика. Мере адаптације у плановима ЈЛС</p>
<p>Закон о управљању отпадом ("Службени гласник РС", бр. 36 од 15. маја 2009, 88 од 23. новембра 2010, 14 од 22. фебруара 2016, 95 од 8. децембра 2018 - др. закон) Чл. 13</p>	<p>Локални план управљања отпадом Скупштина јединице локалне самоуправе доноси локални план управљања отпадом којим дефинише циљеве управљања отпадом на својој територији у складу са Стратегијом</p>	<p>Нерешено питање отпада доводи до емисија у ваздух. Решавање овог проблема позитивно утиче</p>
<p>Закон о заштити ваздуха ("Службени гласник РС", бр. 36 од 15. маја 2009, 10 од 30. јануара 2013.) Чл. 31, 33, 36</p>	<p>Планови квалитета ваздуха Доношење планова квалитета ваздуха Краткорочни акциони планови</p>	<p>Веза између квалитета ваздуха, односно количина ГХГ</p>

	Планови у случају прекограничног аерозагађења	гасова и митигационих и адаптационих мера
Закон о заштити од буке у животној средини („Службени гласник РС“, бр. 36/09, 88/10) Чл. 21	Акциони план заштите од буке у животној средини	Вежа транспорта и буке а самим тим и климатских промена
Закон о заштити природе (“Службени гласник РС”, бр. 36 од 15. маја 2009, 88 од 23. новембра 2010, 91 од 3. децембра 2010 - исправка, 14 од 22. фебруара 2016, 95 од 8. децембра 2018 - др. закон) Чл. 52	План управљања заштићеним подручјем	Климатске промене би морале бити интегрисане у ове планове због осетљивости биодиверзитета

Поред закона из области заштите животне средине контекст климатских промена, односно надлежност у активностима које могу допринети адекватној адаптацији могу се идентификовати и у следећим законима:

- Закон о локалној самоуправи („Службени гласник РС“, бр. 129 од 29. децембра 2007, 83 од 5. августа 2014 - др. закон, 101 од 16. децембра 2016 - др. закон, 47 од 20. јуна 2018.);
- Закон о Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године („Службени гласник РС“, број 88/10);
- Закон о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама Републике Србије (“Службени гласник РС”, број 87 од 13. новембра 2018.);
- Закон о заштити од пожара („Службени гласник РС“, број 111 од 29. децембра 2009, 20 од 24. фебруара 2015, 87 од 13. новембра 2018, 87 од 13. новембра 2018 - др. закони);
- Закон о комуналним делатностима (“Службени гласник РС”, бр. 88 од 24. новембра 2011, 104 од 23. децембра 2016, 95 од 8. децембра 2018.);
- Закон о водама („Службени гласник РС“, бр. 30 од 7. маја 2010, 93 од 28. септембра 2012, 101 од 16. децембра 2016, 95 од 8. децембра 2018, 95 од 8. децембра 2018 - др. закон), а до доношења прописа на основу овог закона, примењују се прописи донети на основу раније важећег закона
- Закон о шумама („Службени гласник РС“, број 30 од 7. маја 2010, 93 од 28. септембра 2012, 89 од 27. октобра 2015, 95 од 8. децембра 2018 - др. закон)
- Закон о јавном здрављу (“Службени гласник РС”, број 15 од 25. фебруара 2016.);
- Закон о заштити становништва од заразних болести (“Службени гласник РС”, бр. 15 од 25. фебруара 2016, 68 од 10. маја 2020.);

- Закон о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама "Службени гласник РС", број 87 од 13. новембра 2018. којим су локалне самоуправе у обавези да израде локалне процене ризика од катастрофа; и

Свакако од кључног значаја је усвајање:

- Нацрта Закона о климатским променама који уводи обавезу да локалне самоуправе извештавају о реализованим акцијама адаптације.

Сходно степену развоја и расположивим капацитетима, јединице локалне самоуправе, обавезе дефинисане наведеним законима и другим прописима су у већој или мањој мери реализоване на начин који је предвиђен прописима.

Оно што је присутно у готово свим јединицама локалне самоуправе је да и у околностима у којима је испуњена обавеза јединице локалне самоуправе иста није сагледана са аспекта климатских промена, односно као ни на националном нивоу секторска документа не узимају у обзор климатске промене, а истовремено нису израђена документа од значаја само за климатске промене. Изузетак је град Београд који је израдио План адаптације на климатске промене, међутим не постоји мониторинг спровођења овог плана.

Потреба за јачањем капацитета јединица локалних самоуправа огледа се, између осталог, и у прикупљању података од значаја за процену утицаја промена климе и укључењу аспекта промена и утицаја климе у процене ризика и планове смањења ризика.

Капацитети ЈЛС се морају унапредити у погледу систематизовања расположивих података, прикупљања и транспарентности истих.

5. ЦИЉНЕ ГРУПЕ

Група доносиоци одлука, коју чине министарства, Народна скупштина, владине институције и агенције, покрајински и секретаријати на нивоу локалних самоуправа, веома је широко постављена група циљних јавности.

С обзиром на идентификоване секторе који су предмет анализе у оквиру пројекта они између осталог укључују:

- 1) Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде
- 2) Министарство рударства и енергетике;
- 3) Министарство инфраструктуре, саобраћаја и грађевине;
- 4) Министарством здравља;
- 5) Министарство унутрашњих послова;
- 6) Министарство просвете, науке и технолошког развоја; као и
- 7) Министарство заштите животне средине;
- 8) Органе и организације локалних самоуправа.

Фокус обука за доносице одлука биће на утицајима промена климе и разлозима неопходности и оправданости адаптације на измењене климатске услове. Обуке би

укључиле и економске аспекте и примере добре праксе из земље или непосредног окружења.

У групу значајних циљних јавности које је неопходно укључити у систем јачања капацитета спада и:

- 1) Канцеларија за јавна улагања;
- 2) Републички хидрометеоролошки завод;
- 3) Републички геодетски завод;
- 4) Истраживачке и научне институције, чије делатности су од значаја за адаптацију;
- 5) Институти јавног здравља;
- 6) Јавна предузећа која су оперативна у сектору управљања водама, шумама, саобраћаја и производњом енергије;
- 7) Пољопривредне стручне службе;
- 8) Пољопривредни произвођачи;
- 9) Удружења пољопривредних произвођача и задруге;
- 10) Удружење осигуравајућих друштва;
- 11) Стална конференција градова и општина;
- 12) Инжињерска комора и Институт за стандардизацију;
- 13) Наставници основних и средњих школа, као и високообразовних институција.

Обуке и други видови јачања капацитета базирали би се на потребним подацима, и њиховим начинима прикупљања и приказивања на начин лако доступан и разумљив. Такође, основ активности за ове циљне јавности биле би могућности превенције и реаговања у случају природних непогода и катастрофа, на које утичу климатске промене. Циљ је обука будућих "тренера" за област климатских промена.

Програми обука морају да обухвате већи број државних службеника у министарствима која се баве утицајем климатских промена у различитим секторима и фокусирати се на подизање њихових капацитета.

Обезбедити за локалне самоуправе обавезне обуке за израду процена изложености климатским променама и рањивости, као и обуке за израду акционих планова за ублажавање утицаја и прилагођавање климатским променама.

У контексту доступности података и транспарентности података радити на подизању капацитета ЈЛС да расположиве информације користи и повезује.

Конкретни програми обука биће развијени у зависности од циљне јавности и резултата који ће бити добијени у оквиру овог, али и сродних реализованих и текућих пројеката у које су експерти укључени.

Поред програма обука одређене препоруке са аспекта начина комуникације (радионице, тренинзи, брошуре, примери добре праксе и слично) са циљним јавностима такође ће бити израђене. Ово како би се обезбедио најлакши и најефикаснији приступ информацијама.

У случају израде базе података и отворене визуелне платформе одређени формати биће припремљени и за постављање на платформи.

Свакако идеја је да се обуке организују по системским односно секторским целинама.

DRAFT